

mr.sc. SLAVICA PEZER BLEČIĆ
predstojnica Financijskog inspektorata, Ministarstvo financija

AKTUALNOSTI U PODRUČJU SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA (PROMJENA MEĐUNARODNOG REGULATORNOG OKVIRA)

Na međunarodnoj i svjetskoj razini problematika financijskog i gospodarskog kriminala i s njim povezanog pranja novca i dalje je vrlo aktualna. Prema procjenama međunarodnih institucija (Svjetska banka, MMF) trošak pranja novca i povezanih kriminalnih aktivnosti kreće se između 2 i 5% globalnog BDP-a. Posljednjih godina rizike dodatno potenciraju različiti oblici financiranja terorizma i proliferacije – širenja oružja za masovno uništenje, što ugrožava same temelje društva. Učinkovita borba s ovom problematikom prelazi okvire nacionalnog djelovanja i sve više postaje širi, globalni izazov.

Suočene sa sve većim razmjerima i oblicima ugrožavanja integriteta i zlouporabe međunarodnog financijskog sustava, međunarodna zajednica je odlučila ojačati aktivnosti na planu borbe protiv pranja novca, financiranja terorizma te financiranja proliferacije. U tom smjeru donesene su u veljači 2012. god. nove revidirane FATF-ove¹ preporuke, a u fazi objave je nova IV. Direktiva o sprječavanju upotrebe financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma.

PREPORUKE RADNE SKUPINE ZA FINACIJSKE AKTIVNOSTI (FATF)

FATF je međunarodno tijelo osnovano na sastanku sedam najrazvijenijih zemalja svijeta (G7) 1989. godine u Parizu. Područje i cilj njegova djelovanja je razvijanje i promicanje politika na području sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma (SPNFT). U tom smislu FATF je glavni kreator i promotor na globalnom planu učinkovite provedbe niza zakonskih, regulatornih i operativnih mjera za suzbijanje i otkrivanje pranja novca i financiranja terorizma, a u posljednje vrijeme i financiranja proliferacije oružja za masovno uništenje. Mandat FATF-a uključuje i utvrđivanje procjene rizika od navedenih ugroza financijskog sustava na nacionalnoj i međunarodnoj razini, zajedno s drugim međunarodnim tijelima.

Kao globalni standard preporuke FATF-a predstavljaju integralan i dosljedan skup mjera koje države trebaju jedinstveno provoditi. Jedinstveno i standardizirano provođenje mjera nužno je kako bi se prevladale nacionalne razlike i ograničenje zakonske ili administrativne naravi odnosno specifičnosti nacionalnih financijskih sustava. No, iako predstavljaju standard postupanja državama se preporuča Preporuke FATF-a primjenljivo provoditi, kroz mjere prilagođene svojim specifičnim okolnostima.

¹ FATF – Financial Action Task Force (Projektna skupina za financijsko postupanje) je organizacija sa 36 članica i sudjelovanjem preko 180 zemalja kroz globalnu mrežu regionalnih tijela

Države trebaju implementirati Preporuke FATF-a kako bi:

- identificirale rizike i razradile politike i domaću suradnju;
- kazнено progonile pranje novca, financiranje terorizma i financiranje proliferacije;
- primjenjivale preventivne mjere za financijski sektor i ostale određene sektore;
- utvrdile ovlasti i odgovornosti nadležnih tijela (npr. istražnih tijela, nadzornih tijela i onih tijela koja provode zakon) te ostale institucionalne mjere;
- povećale transparentnost i dostupnost informacija o stvarnom vlasniku u pravnim osoba i pravnim uređenjima;
- olakšale međunarodnu suradnju.

Prve preporuke FATF-a (40 preporuka) donesene su od strane Radne skupine 1990. godine, odmah nakon njegovog osnivanja u Parizu. Cilj je bio inicirati borbu pranja novca stečenog prodajom narkotika. Nakon toga, radi obuhvata i drugih predikatnih kaznenih djela povezanih s pranjem novca te prilagođavanja novonastalim tehnikama i metodama pranja novca, Preporuke su prvi put revidirane 1996. godine. Zbog sve većih prijetnji od financiranja terorizma, u listopadu 2001. godine djelovanje FATF-a prošireno je i na problematiku suzbijanja i otkrivanja financiranja terorističkih akata i organizacija, u kom pravcu su donesene Posebne preporuke o financiranju terorizma (prvobitno 8 pa naknadno 9 Preporuka).

Drugi put su Preporuke FATF-a revidirane 2003. godine i kao međunarodni standard u ovom području odobrene i prihvaćene u više od 180 zemalja svijeta.

Posljednja revizija FATF-ovih Preporuka izvršena je 2012. godine, slijedom zaključaka trećeg kruga evaluacije sustava za SPNFT u zemljama članicama, te suradnje s drugim sličnim regionalnim tijelima i međunarodnim organizacijama (Svjetska banka, Međunarodni monetarni fond, UN). Revizija je uključivala i sveobuhvatne konzultacije s privatnim sektorom i organizacijama civilnog društva. Zahtjevi revizije odnosili su se na akceptiranje i prilagodbu novim trendovima i tehnikama pranja novca i drugim oblicima ugrožavanja stabilnosti i integriteta financijskog sustava. Jednako tako revizijom su pojašnjavaju i pojačavaju brojne, već postojeće obveze.

Revidirane preporuke FATF-a povećale su zahtjeve u pogledu visokorizičnih situacija, s ciljem fokusiranog pristupa država područjima visokog rizika i unapređenja okvira za upravljanje i umanjenje prisutnih rizika. Države u tom smislu trebaju primarno identificirati, razumjeti i procijeniti rizike od pranja novca i financiranja terorizma s kojima su suočene, a potom donijeti odgovarajuće mjere za kontrolu rizika. Pristup temeljem procjene rizika znači proporcionalnu primjenu mjera sukladno stupnju identificiranih rizika – veći rizici zahtijevaju jače mjere kontrole i obrnuto, što implicira fleksibilno postupanje i racionalno korištenje raspoloživih resursa.

Uz fenomen pranja novca rizik posljednjih godina dodatno uvećavaju sve raznovrsniji i intenzivniji oblici financiranja terorizma te proliferacije oružja za masovno uništenje. Učinkovita borba na ovom planu prelazi nacionalne okvire i traži koordinirani pristup na međunarodnom planu. Revidirane preporuke FATF-a iz 2012. godine prihvatile su značenje Općeg okvira mjera za sprječavanje pranja novca i za postupanje u borbi

protiv financiranja terorizma, i ukinule dotadašnjih 9 Posebnih preporuka za financiranje terorizma te ih uključile u sastav jedinstvenih Preporuka FATF-a. Revidirane Preporuke FATF-a sada u potpunosti integriraju mjere anti-terorističkog financiranja sa kontrolama sprječavanja pranja novca, a uvode se i nove mjere za sprječavanje financiranja širenja oružja za masovno uništenje.

Na financiranje terorizma isključivo se i dalje odnose Preporuka 5 (kriminalizacija financiranja terorizma); Preporuka 6 (ciljane financijske sankcije koje se odnose na terorizam i financiranje terorizma) i Preporuka 8 (mjere za sprječavanje zlouporabe neprofitnih organizacija). Preporuka 7 odgovor je FATF-a na prijetnje sigurnosti od financiranja proliferacije oružja za masovno uništenje, s ciljem dosljednije i učinkovite provedbe financijskih sankcija u situacijama kad ih zatraži Vijeće sigurnosti UN-a.

Prema izjavi Giancarlo Del Bufalo, predsjednika FATF-a „revidirane Preporuke uključuju zahtjeve za snažnijom zaštitom financijskog sektora, jačanje alata koji su dostupni institucijama za provođenje zakona i jačanje međunarodne suradnje“. Države koje prihvaćaju Preporuke FATF-a pozvane su da provedu usklađenja svojih nacionalnih zakonodavstva s revidiranim Preporukama. Na globalnoj razini FATF će pratiti i poduzimati akcije radi implementacije standarda.

NOVA IV. DIREKTIVA O SPRJEČAVANJU KORIŠTENJA FINACIJSKOG SUSTAVA U SVRHU PRANJA NOVCA I FINACIRANJA TERORIZMA

Slijedom zahtjeva postavljenih revidiranim Preporukama FATF-a iz veljače 2012. godine započeo je postupak donošenja nove IV. Direktive, s ciljem jače zaštite međunarodnog financijskog sustava putem prevencije, istraga i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma te financiranja proliferacije oružja za masovno uništenje. Nacrt IV. Direktive prošao je postupak pred relevantnim odborima i Europskim parlamentom. Pregovori između EU Parlamenta, Vijeća i Komisije započeli su u studenom 2014. godine, a u veljači 2015. godine usvojena je verzija tzv. kompromisnog teksta. Objava i stupanje na snagu Direktive očekuje se u lipnju 2015. godine, a krajnji rok za njezino transponiranje u nacionalna zakonodavstva je dvije godine nakon stupanja na snagu Direktive.

IV. Direktiva unapređuje dosadašnji koncept procjene rizika i primjene pristupa temeljenog na riziku u smislu daljnjeg intenziviranja mjera ciljane i proporcionalne prevencije. Cilj je bolja ujednačenost pravila na Unutarnjem tržištu i pospješivanje učinkovitosti kroz stvaranje globalnog sustava orijentiranog na rizik.

Iako zaštita društva od kriminalnog djelovanja perača novca i financijera terorizma zahtijeva koordinirani i učinkovit odgovor Zajednice, uključujući sveobuhvatni niz mjera prevencije te kaznenopravnih mjera, IV. Direktiva traži stvaranje regulatornog okvira razmjernog potrebama i dovoljno fleksibilnog da omogući poslovanje obveznika bez nerazmjerno visokih troškova usklađivanja s novim regulatornim odredbama. Direktiva ne ide dalje od onoga što je potrebno za ostvarenje navedenih ciljeva po načelu proporcionalnosti te vladavini prava i javne politike Unije, navodeći da treba voditi računa o značajkama i potrebama malih obveznika i osigurati postupanje koje odgovara njihovim specifičnim potrebama i prirodi posla.

KLJUČNE NOVOSTI IV. DIREKTIVE (KOMPROMISNI TEKST)

Uključivanje poreznih kaznenih djela u predikatna kaznena djela

Revidirane preporuke FATF-a zahtijevaju od država proširiti opseg predikatnih kaznenih djela za kazneno djelo pranja novca, odnosno uvrstiti u taj krug sva ozbiljna kaznena djela. IV. Direktiva na tom tragu propisuje državama **uvrstiti porezna kaznena djela vezana uz izravne i neizravne poreze u popis predikatnih kaznenih djela**, što je Republika Hrvatska već dosad učinila, propisujući sva ozbiljna kaznena djela, uključivo i porezna kaznena djela, kao predikatna kaznena djela za pranje novca.

Proširenje kruga obveznika

IV. Direktiva širi krug obveznika koji podliježu provedbi Direktive. Novi obveznici su različiti pružatelji usluga igara na sreću, za razliku od prethodne III. Direktive, koja je obveznicima imenovala samo kasina. Preambula Direktive navodi da se i **posrednici za najam nekretnina**, mogu smatrati posrednicima u trgovini nekretnina, što znači obveznicima primjene Direktive.

Kad je u pitanju nacionalno zakonodavstvo Hrvatska je već u važećem Zakonu o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (ZSPNFT) obuhvatila širok krug obveznika iz tog sektora (priređivači igara na sreću, lutrijske igre, kasina, kladionične igre, igre na sreću na automatima te igre na sreću na internetu i drugim telekomunikacijskim sustavima). Obveznici primjene Zakona su dosada bili samo posrednici u trgovini nekretnina, a ne i posrednici za najam nekretnina.

Uvođenje šire definicije politički izložene osobe

Pojmom politički izložene osobe dosad su bile obuhvaćene samo strane fizičke osobe na istaknutim javnom položaju, uključujući članove njihove obitelji i bliske suradnike. IV. Direktivom u krug politički izloženih osoba uključene su **uz strane i domaće fizičke osobe** na istaknutim dužnostima kao i osobe na prominentnim funkcijama međunarodnih organizacija. U prominentne javne funkcije odnosno položaje svrstani su sada i **članstva u upravnim tijelima političkih stranaka**.

Snižavanje praga za trgovce s 15 000 na 10 000 EUR-a

Treća Direktiva definirala je iznos od 15 000 EUR-a za gotovinska plaćanja u trgovini robom kao prag iznad kojeg trgovci robom ukoliko primaju ili obavljaju takva plaćanja, postaju obveznici primjene Direktive. Kako bi se povećao oprez te ublažili rizici od nezakonitih transakcija koje se i dalje vrlo često obavljaju u gotovom novcu, IV Direktiva spušta navedeni prag - fizičke i pravne osobe koje trguju robom trebale bi biti obuhvaćene ovom Direktivom ako plaćaju ili primaju gotovinske naplate već u iznosu od ili iznad 10 000 EUR-a. Države članice trebale bi biti u mogućnosti donijeti i niže pragove, dodatna opća ograničenja u pogledu uporabe gotovine i daljnje strože odredbe.

U važećem ZSPNFT Hrvatska je ograničila gotovinske naplate u transakcijama prodaje robe, usluga, nekretnina, vrijednosnih papira i primanja zajmova, na koji način trgovci robom nisu postali obveznici primjene Zakona. Zabrana se odnosi na sve pravne i fizičke osobe koje obavljajući registriranu djelatnost u navedenim transakcijama primaju gotovinske naplate, s tim da naplate koje prelaze vrijednost od 105 000 HRK-a odnosno 15 000 EUR-a u poslovima s nerezidentima, moraju provesti bezgotovinski preko računa otvorenog u kreditnoj instituciji.

Neovisno provjeravanje sukladnosti i učinkovitosti sustava za SPNFT

Kao i u novim revidiranim FATF-ovim standardima **naglasak IV Direktive je stavljen na učinkovitost sustava SPNFT**- propisana je obveza provedbe periodičke revizije internih sustava i kontrola s ciljem osiguranja usklađenosti obveznika s regulatornim okvirom. Unutarnja revizija utvrđuje prikladnost upravljanja rizicima, identificira moguće nedostatke te osigurava praćenje mjera u vezi s njihovim otklanjanjem. Navedeno vrijedi i za obveznike koji imaju društva kćeri ili podružnice u trećim zemljama

Procjena rizika na više razina

Pristup temeljem procjene rizika potreban je državama i međunarodnoj zajednici kako bi utvrdile, razumjele i umanjile rizike od pranja novca i financiranja terorizma(PN/FT) s kojima se suočavaju. Stoga je prepoznata važnost i propisana obveza izrade pisane procjene rizika na nekoliko razina (supranacionalna na razini EU, nacionalna procjena rizika na razini država članica te procjena rizika koju provodi obveznik), s ciljem poboljšanja sustava upravljanja s rizicima odnosno učinkovitije kontrole rizika s obzirom na postojeće raspoložive resurse.

Supranacionalnu procjenu rizika od PN/FT koji utječu na unutarnje tržište i koji su povezani s prekograničnim aktivnostima na razini EU, Komisija izrađuje u pisanom obliku (Izvešće). Izvešće se temelji na Mišljenju o rizicima koje će donositi Zajednički odbor europskih nadzornih tijela: European Banking Authority (EBA), European Insurance and Occupational Pensions Authority(EIOPA) te European Securities and Markets Authority(ESMA), unutar dvije godine od stupanja na snagu Direktive. Nakon toga Izvešće će se ažurirati svake dvije godine ili češće po potrebi. Obvezni dijelovi Izvešća su najrizičnija područja unutarnjeg tržišta, rizik svakog relevantnog sektora te najraširenija sredstva kojima se kriminalci koriste. Izvešće će biti dostupno državama članicama i drugim sudionicima te obveznicima kao pomoć u procesu identifikacije, upravljanja i umanjenja rizika od PN/FT. Komisija podnosi izvješće Europskom Parlamentu i Vijeću o nalazima redovitih procjena rizika i djelovanju poduzetom na temelju nalaza.

Nacionalna procjena rizika

U svrhu nacionalnog odgovora na rizike od PN/FT, svaka država članica obvezna je poduzimati primjerene korake kako bi utvrdila, procijenila, razumjela i ublažila rizike koje na procjenu utječu, i tu procjenu ažurirati. Pri tome se države mogu koristiti nalazima iz Izvešća Komisije. Direktivom se propisuju ciljevi koji se ostvaruju izradom Nacionalne procjene rizika, a odnose se na: poboljšanje svojeg režima SPNFT-a, osobito utvrđivanjem područja primjene pojačanih mjera, utvrđivanje

visoko ili nisko rizičnih područja, korištenje u smislu pomoćnog sredstva za alokaciju i određivanje prioriteta resursa za borbu protiv PN/FT, osiguranja da su utvrđena primjerena pravila sukladno procjeni rizika, prikladne informacije o procjeni rizika učiniti dostupnim obveznicima zbog olakšavanja procjene rizika koju oni obavljaju. Rezultati nacionalne procjene rizika države članice stavljaju na raspolaganje Komisiji, drugim državama članicama i europskim nadzornim tijelima (EBA, EIOPA, ESMA) na njihov zahtjev.

U Hrvatskoj je već 2014. godine, započeo međuagencijski projekt izrade Nacionalne procjene rizika, u organizaciji Ureda za sprječavanje pranja novca, EU Komisije – TAIEX-a i Svjetske banke, uz sudjelovanje svih najvažnijih sastavnica hrvatskog sustava za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma (nadzornih tijela, policije, državnog odvjetništva, sudstva). Projekt obuhvaća sveobuhvatnu analizu ranjivosti i prepoznavanje mogućih prijetnji i rizika od PN/FT u raznim segmentima financijskog i gospodarskog sustava. Cilj projekta je utvrditi, shvatiti i umanjiti rizike od PN/FT s kojima se država susreće. Rezultati Nacionalne procjene rizika bit će po završetku projekta dostupni obveznicima kako bi im se olakšalo da utvrde i ublaže vlastite rizike i efikasno njima upravljaju.

Procjena rizika obveznika

Države su dužne osigurati da obveznici poduzimaju prikladne postupke za identificiranje i procjenu svojih rizika od PN/FT. Obveza utvrđivanja i procjene rizika od PN/FT treba uključivati propisane čimbenike rizika koji se odnose na njihove stranke, zemlje, geografska područja, proizvode, usluge, transakcije ili kanale dostave.

Procjena rizika treba biti dokumentirana, ažurirana te dostupna nadležnim tijelima. Pojedinačno dokumentirane procjene rizika iznimno se ne moraju zahtijevati, ako rizici imaju određene značajke (karakteristični za sektor, jasni i razumljivi).

Obveznici trebaju imati uspostavljene politike, kontrole i postupke za umanjeње i djelotvorno upravljanje rizicima od PN/FT, utvrđenih: na razini EU, na razini države članice i na razini obveznika, razmjerno prirodi i veličini obveznika.

Sadržaj politika i postupaka za SPNFT minimalno uključuje razvoj unutarnjih politika i postupaka te modele praksi upravljanja rizikom, dubinsku analizu stranaka, izvješćivanje, vođenje evidencije, unutarnju kontrolu, upravljanje usklađenošću uključujući, kada je primjereno veličini i prirodi posla, imenovanje službenika za usklađenost na upravljačkoj razini i provjeru zaposlenika.

Kada je prikladno, s obzirom na veličinu i prirodu posla, uključuje i neovisnu revizorsku funkciju za testiranje unutarnjih politika i postupaka.

Državama su dužne zahtijevati od obveznika pribavljanja odobrenja od višeg rukovodstva za politike, kontrole i postupke koje uspostavljaju (jačanje uloge višeg rukovodstva), kao i nadzirati i pojačavati poduzete mjere.

U pogledu navedenih zahtjeva IV Direktive napominjemo da su važeći Zakon o SPNFT i Opće Smjernice Financijskog inspektorata, objavljene na web stranici

ministarstva financija kao pomoćni alat za razumijevanje obveza DNBF sektora u provedbi Zakona, usvojili pristup koji se temelji na ocjeni rizičnosti.

Uvođenje pristupa nadzoru koji se temelji na riziku

Države članice osiguravaju da pri provedbi nadzora temeljem procjene rizika nadležna tijela:

- a) jasno shvaćaju rizik od pranja novca i financiranja terorizma prisutan u državi članici;
- b) imaju izravan i neizravan pristup svim relevantnim informacijama o specifičnim domaćim i međunarodnim rizicima povezanim sa strankama, proizvodima i uslugama obveznika i
- c) temelje učestalost i intenzitet izravnog i neizravnog nadzora na profilu rizika obveznika te na rizicima od pranja novca i financiranja terorizma prisutnima u državi članici.

Procjenu profila rizika od pranja novca i financiranja terorizma obveznika, uključujući rizik od neusklađenosti, potrebno je periodički osuvremenjivati, također i kada dođe do važnih događaja ili razvoja u upravljanju i radu obveznika.

Mjere dubinske analize stranke

Dubinska analiza stranke ključni je element u sustavu otkrivanja i sprječavanja pranja novca. Prema IV Direktivi države članice osiguravaju da obveznici, uz situacije koje navodi III Direktiva, imaju obvezu napraviti mjere temeljite identifikacije stranaka i u slijedećim dodatnim slučajevima:

- prilikom izvršavanja povremene transakcije koja predstavlja prijenos sredstava, a koja premašuje iznos od 1 000 EUR-a;
- slučaju fizičkih ili pravnih osoba koje trguju robom, prilikom obavljanja povremenih gotovinskih transakcija u iznosu od 10 000 EUR-a ili više, bez obzira obavlja li se transakcija jednokratno ili kroz više transakcija koje se čine povezanim; (op. u III Direktivi u preambuli je bilo navedeno da se u onim državama članicama koje dopuštaju gotovinska plaćanja iznad utvrđenog praga na sve fizičke i pravne osobe koje trguju robom iznad utvrđenog praga od 15 000 EUR-a primjenjuje Direktiva prilikom primanja takvih gotovinskih plaćanja);
- za pružatelje usluga igara na sreću, prilikom preuzimanja dobitaka, stavljanja uloga ili u oba slučaja, prilikom izvršavanja transakcija u iznosu od 2 000 EUR-a ili više, bez obzira obavlja li se transakcija jednokratno ili kroz više transakcija koje se čine povezanim; (op. u III Direktivi je bila propisana obveza utvrđivanja i provjere identiteta stranaka kod svake kupnje ili zamjene kockarskih žetona u vrijednosti 2000 EUR-a ili više).

Pojednostavljena dubinska analiza

Kad država članica ili obveznik utvrdi područja niskog rizika obveznici mogu primjenjivati mjere pojednostavljene dubinske analize, pri kojima mora biti

omogućeno dostatno praćenje poslovnih odnosa ili transakcija kako bi se osiguralo otkrivanje neobičnih i sumnjivih transakcija.

Prije primjene mjera pojednostavljene dubinske analize, obveznici osiguravaju da konkretni poslovni odnos ili povremena transakcija predstavlja nizak stupanj rizika .

Čimbenici situacija potencijalno nižeg rizika koje obveznici uzimaju u obzir nalaze se u Prilogu II Direktive.

Pojačana dubinska analiza

U propisanim slučajevima višeg rizika primjenjuju se pojačane mjere dubinske analize. Ti slučajevi su: korespondentni prekogranični odnos, politički izložene osobe (i njihovi članovi obitelji i bliski suradnici), korisnici polica životnog osiguranja, suradnja s osobama ili pravnim subjektima s poslovnim nastanom u visokorizičnim trećim zemljama te drugi slučajevi visokog rizika koje je utvrdila država članica ili obveznici.

Pojačane mjere se ne primjenjuju automatski kod podružnica koje su u većinskom vlasništvu obveznika s poslovnim nastanom u EU koje se nalaze u trećim zemljama, uz uvjet da dijelovi skupine provode politike i postupke skupine određene, uključujući politike zaštite podataka te politike i postupke za razmjenu informacija u svrhu SPNFT-a.

Države članice zahtijevaju od obveznika ispitivanje pozadine i svrhe svih složenih, neobično velikih i svih neobičnih uzoraka transakcija koje nemaju očiglednu ekonomsku i zakonitu svrhu. Obveznici moraju podići razinu i prirodu praćenja poslovnog odnosa kako bi odredili jesu li te transakcije ili aktivnosti sumnjive.

Čimbenici situacija potencijalno višeg rizika koje države članice i obveznici uzimaju u obzir kad procjenjuju rizik od pranja novca i financiranja terorizma, nalaze se u Prilogu III Direktive.

Europska nadzorna tijela izdaju smjernice nadležnim tijelima i obveznicima u svrhu lakšeg provođenja pojačanih mjera dubinske analize.

Utvrđivanje visokorizičnih trećih zemalja

Države članice trebaju predvidjeti mjere pojačane dubinske analize koje trebaju primijeniti obveznici kada imaju stranke s poslovnim nastanom u visokorizičnim trećim zemljama.

Komisija utvrđuje visokorizične treće zemlje uzimajući u obzir propisane strateške nedostatke u pogledu pravnog i institucionalnog režima SPNFT, ovlasti i postupke nadležnih tijela trećih zemalja u svrhu borbe protiv pranja PNFT te djelotvornosti sustava SPNFT treće zemlje u ublažavanju rizika od pranja novca i financiranja.

Brzo i neprekidno prilagođavanje pravnog okvira u pogledu visokorizičnih trećih zemalja nužno je radi promjenjive prirode opasnosti od pranja novca i financiranja terorizma, i neprekidnog razvoja tehnologije i sredstava na raspolaganju kriminalcima. Kako bi se umanjili rizici, Komisija će uzimati u obzir informacije od

relevantnih međunarodnih organizacija i stručnjaka, uključujući javne izjave FATF-a, nalaze evaluacija ili objavljenih izvješća i slično i po potrebi revidirati svoje procjene u skladu s promjenama.

Također, kod provedbe mjera dubinske analize stranke, države članice trebaju zabraniti obveznicima oslanjanje na Treće strane s poslovnim nastanom u takvim visokorizičnim državama.

Jačanje transparentnosti stvarnog vlasništva

Utvrđivanje identiteta stvarnog vlasnika

Identifikacija i provjera stvarnog vlasnika iznimno je važna mjera dubinske analize. Obveznici trebaju tražiti fizičku osobu ili više njih koji posjeduju ili vrše kontrolu pravnog subjekta koji je stranka.

IV Direktiva daje detaljniju i precizniju definiciju stvarnog vlasništva koja uključuje i izravno i neizravno vlasništvo. Došlo je do promjene pristupa u postupku utvrđivanja stvarnog vlasnika tako da pronalazak određenog postotka raspolaganja dionica ili vlasničkog udjela automatski ne određuje stvarnog vlasnika, već se uključuju i drugi dokazni čimbenici koje treba uzeti u obzir.

Identifikacija i provjera stvarnih vlasnika trebala bi se, kada je relevantno, proširiti na pravne subjekte koji posjeduju druge pravne subjekte, a obveznici trebali bi tražiti fizičku osobu ili više njih koje vrše konačnu kontrolu putem vlasništva ili drugim sredstvima pravnog subjekta koji je stranka. Kontrola putem drugih sredstava može, između ostaloga, uključivati kriterije kontrole korištene za svrhe pripreme konsolidiranih financijskih izvješća, primjerice putem sporazuma dioničara, ostvarivanjem prevladavajućeg utjecaja ili ovlastima za imenovanje višeg rukovodstva.

Vlasnički paket dionica od 25 % plus jedna dionica ili vlasništvo više od 25 % u stranci u posjedu fizičke osobe, pokazatelj je izravnog vlasništva. Udjel vlasništva od 25 % plus jedna dionica ili vlasništvo više od 25 % u stranci u posjedu korporativnog subjekta koji je pod kontrolom fizičke osobe ili više njih ili više korporativnih subjekata koji su pod kontrolom iste fizičke osobe ili više njih, pokazatelj je neizravnog vlasništva. Države članice trebaju moći odlučiti da niži postotak od navedenog praga može biti dokazom vlasništva ili kontrole.

Mogu postojati slučajevi kada nije moguće identificirati stvarnog vlasnika odnosno fizičku osobu koja u konačnici posjeduje ili kontrolira pravni subjekt. U takvim iznimnim slučajevima obveznici, nakon što su iscrpili sva druga sredstva utvrđivanja i pod uvjetom da nema temelja za sumnju, stvarnim vlasnikom ili vlasnicima bi trebali smatrati višeg rukovoditelja ili više rukovoditelje u pravnom subjektu.

Registar stvarnih vlasnika

Posjedovanje točnih informacija o stvarnom vlasniku jedan je od ključnih faktora u otkrivanju osoba koje skrivaju nezakonito stečena sredstva i sakrivaju svoj identitet i protupravni izvor sredstava kojima raspoložu iza korporativnih struktura. IV Direktiva

posebnu pozornost posvećuje dostupnosti točnih i ažurnih podataka o stvarnom vlasniku pravnih osoba i pravnih uređenja.

U tom smislu države članice trebaju osigurati da subjekti osnovani na njezinom državnom području u skladu s nacionalnim pravom dobiju i posjeduju odgovarajuće, točne i važeće informacije o svojem stvarnom vlasništvu, uz osnovne informacije poput naziva i adrese društva, dokaza o osnivanju i pravnom vlasništvu. S ciljem veće transparentnosti i sprječavanja zlouporaba države članice su obvezne osigurati da se informacije o stvarnom vlasniku pohranjuju u središnjem registru koji se nalazi izvan društva, uz potpunu usklađenost s pravom Unije. U tu svrhu države članice mogu upotrebljavati središnju bazu podataka koja sakuplja informacije o stvarnom vlasništvu ili poslovni registar ili neki drugi središnji registar. Države mogu odlučiti da su obveznici odgovorni za upis u registar.

Jednako tako države su obvezne osigurati dostupnost informacija o stvarnom vlasniku nadležnim tijelima i Financijsko obavještajnim jedinicama (FIU-ovima) bez ograničenja, obveznicima kada poduzimaju mjere temeljite dubinske analize stranaka te drugim osobama i organizacijama koje mogu dokazati legitimni interes, u skladu s pravilima o zaštiti podataka i na način da se izbjegne svaki rizik dojava dotičnom društvu.

Pristup informacijama o stvarnom vlasniku od strane osobe ili organizacije koja ima legitimni interes odnosi se minimalno na podatke o imenu, mjesecu, i godini rođenja, nacionalnosti i zemlji boravišta stvarnog vlasnika te prirodi i veličini vlasničkog udjela kojeg drži. Pristup informacijama može podlijegati registraciji putem interneta i plaćanju naknade koja ne bi trebala premašivati trošak administriranja.

Veći fokus usmjeren na pitanja zaštite podataka

Jedan od ključnih zahtjeva usklađivanja IV Direktive s revidiranim Preporukama FATF-a je da se ono provodi uz potpuno poštovanje prava EU, s obzirom na relevantne propise o zaštiti podataka i zaštiti temeljnih prava sadržanih u Povelji EU. Brojni aspekti provedbe ove Direktive uključuju prikupljanje, analizu, pohranu i dijeljenje podataka. Takva obrada osobnih podataka trebala bi biti dopuštena, uz potpuno poštovanje temeljnih prava, samo za potrebe utvrđene u ovoj Direktivi i za aktivnosti koje su potrebne u okviru ove Direktive poput provođenja dubinske analize stranaka, trajnog praćenja, istrage i prijave neobičnih i sumnjivih transakcija, identifikacije stvarnog vlasnika pravne osobe ili pravnog aranžmana, utvrđivanja politički izloženih osoba, dijeljenja informacija nadležnih tijela te dijeljenja informacija kreditnih institucija i finansijskih institucija i drugih obveznika. Prikupljanje i daljnja obrada osobnih podataka za **komercijalne svrhe treba biti strogo zabranjena**.

Sankcije za neusklađenost

Ne dovodeći u pitanje pravo uvođenja kaznenopravnih sankcija za kršenje nacionalnih odredbi kojima se prenosi IV Direktiva, države članice utvrđuju pravila o administrativnim sankcijama i mjerama, tako da su one učinkovite, proporcionalne i odvraćajuće.

Obvezna primjena sankcija propisana je za kršenje obveza obveznika koja su ozbiljna, opetovana, sustavna, ili kombinacija navedenog, a utvrđena u području:

- dubinske analize stranaka,
- prijave sumnjivih transakcija,
- vođenja evidencija,
- unutarnje kontrole.

Države su obvezne osigurati da se u navedenim slučajevima kršenja obveza primjenjuje minimum administrativnih mjera i sankcija koji uključuje: javnu izjavu u kojoj se utvrđuje fizička ili pravna osoba (op. odgovorna za kršenje) te priroda kršenja, nalog kojim se fizičkoj ili pravnoj osobi nalaže da prestane s takvim postupanjem i da ga ne ponovi, povlačenje ili suspenzija odobrenja ako obveznik ima odobrenje, privremena zabrana obavljanja upravljačke dužnosti kod obveznika, maksimalne administrativne novčane sankcije koje su barem dvostruko veće od iznosa koristi proizašle iz kršenja ako se ta korist može utvrditi u iznosu od najmanje 1 000 000 EUR-a.

Kod kreditnih ili financijskih institucija moguće je primijeniti i veće sankcije - za pravne osobe najveća novčana sankcija iznosi najmanje 5 000 000 EUR-a ili 10% ukupnog godišnjeg prihoda. Za fizičku osobu - maksimalna novčana sankcija u iznosu od najmanje 5 000 000 EUR ili u odgovarajućoj protuvrijednosti u nacionalnoj valuti.

Države članice mogu ovlastiti nadležna tijela za uvođenje dodatnih sankcija osim onih propisanih te viših iznosa novčanih sankcija.

Države članice osiguravaju da nadležna tijela kod izricanja vrste i visine administrativnih mjera ili sankcija druge naravi vrednuju sve relevantne faktore, uključujući: ozbiljnost i trajanje prekršaja, stupanj odgovornosti pravne ili fizičke osobe, njihovu financijsku snagu, korist proisteklu iz kršenja odnosno gubitak treće strane ako se može utvrditi, razinu suradnje s nadležnim tijelom, raniju (ne)osuđivanost osoba koje se smatraju odgovornim.

Obveza je država objavljivanje izrečenih sankcija na internetskoj stranici nadležnog tijela, uključujući vrstu i prirodu kršenja te identitet fizičkih ili pravnih osoba. Propisana je mogućnost odgode objave sankcije, objave na anonimnoj osnovi ili neobjavljivanja. Ako se objavljuju odluke protiv kojih su uložene žalbe, objavljuje se naknadno i ishod žalbe. Nadležna tijela osiguravaju da objave ostaju 5 godina na njihovim službenim internetskim stranicama, osim osobnih podataka koja podliježu važećim pravilima o zaštiti podataka.

Uloga višeg rukovodstva obveznika

Jačanje uloge višeg rukovodstva u pogledu usklađenosti obveznika

Trebalo bi omogućiti da odobrenje od višeg rukovodstva dodjeljuje netko s dovoljno znanja o izloženosti institucije riziku od pranja novca i financiranja terorizma te dovoljno radnog iskustva da donosi odluke koje utječu na njezinu izloženost riziku, ne nužno od odbora direktora. Također, odredbama ove Direktive jača se uloga višeg rukovodstva u pogledu osiguranja usklađenosti obveznika.

Nadzor

Države članice obvezne su od nadležnih tijela zahtijevati djelotvorno praćenje i poduzimanje mjera potrebnih za osiguranje usklađenosti s IV Direktivom. Stoga im osiguravaju i odgovarajuće ovlasti, uključujući ovlast za prinudno dobivanje svih informacija potrebnih za provođenje kontrola, kao i potrebne resurse za obavljanje povjerenih zadaća.

Nadzorna tijela su dužna primjenjivati pristup nadzoru koji se temelji na procjeni rizika obveznika, uključujući rizik od neusklađenosti. Profil rizika se revidira periodički i nakon važnih promjena u upravljanju ili razvoju obveznika.

Europska nadzorna tijela će izdati smjernice o značajkama navedenog pristupa nadzoru, posebno uzimajući u obzir prirodu i veličinu poslovanja.

Jačanje nacionalne i međunarodne suradnje

Zbog transnacionalnog karaktera pranja novca i financiranja terorizma mjere za njihovo sprječavanje i na nacionalnoj i na međunarodnoj razini bile bi bez međunarodne koordinacije i suradnje daleko manje učinkovite. Stoga Direktiva naglašava iznimnu važnost koordinacije i suradnje nadležnih tijela država članica (FIU-ova, nadzornih tijela, policije i dr.), međusobno i sa Komisijom. Države članice trebaju poticati svoja nadležna tijela da brzo, konstruktivno i djelotvorno pruže najširi raspon prekogranične suradnje za svrhe ove Direktive, ne derogirajući pravila i postupke za pravosudnu suradnju u kaznenim stvarima. To se posebno odnosi na prekograničnu suradnju financijsko-obavještajnih jedinica, u pogledu razmjene traženih podataka, zajedničke analize prekograničnih predmeta, trendova, metoda i tehnika pranja novca na nacionalnoj i međunarodnoj razini, i drugih važnih pitanja, za koju Direktiva propisuje detaljna pravila.

Direktiva obvezuje države članice osigurati da FIU-ovi međusobno surađuju u najvećoj mogućoj mjeri, bez obzira na njihovu organizaciju i institucionalni okvir. Naime, upravo je institucionalni tip i organizacija financijsko-obavještajnih jedinica (op. administrativni ili policijski) često bila ograničavajući faktor bolje prekogranične suradnje.

Kad je u pitanju nacionalna suradnja, države trebaju razraditi svoje nacionalne politike SPNFT, temeljene na identificiranim rizicima i redovno ažurirane te bi trebale odrediti jedno tijelo, ili mehanizam, odgovoran za tu politiku.

Države bi također trebale osigurati da kreatori politike, financijsko obavještajna jedinica (op. u Hrvatskoj Ured za sprječavanje pranja novca), nadzorna tijela i ostala nadležna tijela imaju i na strateškoj i na operativnoj razini, uspostavljene učinkovite mehanizme suradnje.